

Hebt ghy gheensins ghesocht U te wreken, want
 Voor quaet hebt ghy ons goet wederom bewezen.
 Daerom prijzen wy uwe vromicheit in desen,
 En willen u voorts by blijven tot der doot,
 Gheensins meer lijden¹²⁾ dat ghy wordt mispresen,
 Want ghy betoont ons te sijne een vriend inden noot:
 Wy haten de verraders met al haer exploit¹³⁾
 Die noch seer vele alomme tlandt betreden,
 Maer roepen tot u in oprechter liefden groot:
 Weest willecom Edel Prince binnen onser steden,
 Die in sHeeren naem comt, als een Vorst van vreden.

Den alderhoochsten Prince machtich en rechtveerdich
 Beware u volheerlich, in zijn Godlike wegen,
 Op dat ghy moecht mercken hoe costelic en weerdich
 Eenon schat en weldaet ghy van God hebt verregen,
 Wanneer u schier de gantsche Weerelt was teghen,
 Heeft u den Almachtighen ghenomen in behoet,
 Soo dat al u vyanden, hoe groot sy waren bedeghen¹⁴⁾,
 U nu moeten bidden en vallen te voet.
 Dits geen menschen werc, maer God, die sulcx door
 [u doet.

En regeert alle dinck nae¹⁵⁾ zijn welbehagen:
 Daerom sult ghy ook met eenen cloecken moet
 Gods lof vercondighen tot allen daghen,
 En zijn eere op het hoochste helpen vooren draghen.
 Dat zijnen grooten Naem mach worden beleden,
 Ende ooc aengebeden: dus wy, als voren, gewaghen
 Weest thien-duysentfou willecom in onser steden,
 Die in sHeeren naem comt, als een Vorst van vreden.

Merkwaardig noemde ik dit gedicht, omdat het
 zoo duidelijk doet uitkomen, wat de feestende bur-
 gers in den Prins zagen.

Allereerst: hun helper; de dichter zegt het in
 z'n eerste strophe: als de Prins er niet was ge-
 weest, dan zouden de vijanden hen hebben over-
 mocht. Dan: hun belangelooze helper; ballingschap,
 verlies van geld en goed, vernedering en ontbering
 van veldtochten, tegenstand van buiten en uit
 eigen kring, heeft hij voor hen overgehad. Verder:
 hun vriendelijke helper; ondanks veler tegenwer-
 king is hij niet haatdragend, maar vergoevensgezind,
 vergeldend kwaad met goed. Maar allereerst: hun
 van God gezonden helper; „dits geen menschen-
 werc, maer God, die sulcx door u doet”. God
 heeft hem verwekt, bekwaamd, bewaard, en dat,
 om door hem Zijn lof te doen verkondigen en Zijn
 Naam te doen belijden.

De tijdgenooten, wier woordvoerder deze dichter
 was, hebben dus de betekenis van den Prins vol-
 komen verstaan niet alleen, maar hebben hem ook
 al gezien, wat hij in het licht der historie is, als
 instrument in Gods hand, werkende Gods werk
 in Gods kracht. C. T.

¹²⁾ E. van Meteren, Historie van de oorlogen en geschieden-
 sen der Nederlanden en derzelver naburen, III, pag. 46 vlg.
¹³⁾ Dr P. J. Blok, Gesch. v. h. Nederl. Volk, dl. II, p. 140 vlg.
¹⁴⁾ vgl. Dr J. de Winkler, Ontwikkelingsgang der Nederl.
 Letterk., I, pag. 205.

¹⁵⁾ vgl. Het Geuzenliedboek (naar de oude drukken uit de
 nalatenschap van Dr E. T. Kuiper, uitgeg. door Dr P. Leen-
 dertz Jr., twee deelen, Zutphen, W. J. Thieme & Cie, 1924 25),
 deel I, no. 131, noot.

¹⁾ heeft zich onze zaak ter harte genomen.

²⁾ die noot... uit het oog verloren hebt.

³⁾ bevorderd.

⁴⁾ allen, die den vrede begeeren, verblinden zich....

⁵⁾ steeds op... bedacht.

⁶⁾ Zich.

⁷⁾ n.l. te paard.

⁸⁾ dielden.

⁹⁾ hier: redeneringen en contra-argumenten.

¹⁰⁾ hier: hoe groot zij ook in kracht waren.

¹¹⁾ maar.

Oranje en Datheen.

De Bijbel heeft zulk een sprekende uitdrukking
 om de hoofdrichting van iemands levensgang aan
 te duiden: Die mensch „wandelt” op een „weg”.

Van Josia wordt gezegd, dat hij wandelde in
 al den weg zijns vaders Davids. Van Baësa, dat hij
 wandelde in den weg Jerobeams. In beide gevallen
 is daarmee de hoofdrichting van de regeering dezer
 koningen scherp getypeerd.

De weg Davids. Er mag dan in Davids leven
 nog zooveel struikeling en zelfs diepe val geweest
 zijn, David moge dan ook in de regeering meer-
 malen ernstig gedwaald hebben (denk b.v. aan de
 volkstelling), tenslotte waardeert de Heilige Geest
 zijn levensgang aldus: David had gedaan wat recht
 was in de oogen des Heeren en hij was niet ge-
 weken van alles, wat Hij hem geboden had, al de
 dagen zijns levens, dan alleen in de zaak van Uria
 den Hethiet (1 Kon. 15:5). Hij had den rechten
 weg bewandeld.

Zoo was er ook ondanks alle verschil in „vroom-
 heid” en goede bedoeling onder de koningen van
 Israël dit gemeenschappelijke, dat zij allen wan-
 delden in den weg van Jerobeams eigenwillige
 godsdienst in de politiek.

Bij Willem van Oranje en bij Datheen vinden
 we ook dat „wandelen op een weg” in dien op-
 vallenden vorm als bij David en Jerobeam.

Daarom kunnen we thans ook eenige hoofd-
 stroomingen in de hedendaagsche politiek niet
 scherper typeren, dan door ze aldus aan te
 duiden:

wandelen in den weg van Oranje's po-
 litiek en
 wandelen in den weg van Datheus
 in de politiek.

Wanneer wij thans na 400 jaar den geboorte-
 dag van Oranje herdenken, dan eeren wij hem als
 de Hooge Overheid, die tegenover de tirannieke
 Roomsche kerkelijke politiek van Filips en Gran-
 velle oppositie heeft gevoerd in den Raad van
 State. Wij eeren hem als den Edel- en Hooggeboren
 vorst, die „lijf ende goet al t'samen” niet heeft
 „verschoont” om zijn politieke roeping tegenover
 Alva's geweld te vervullen. Wij eeren hem als
 den Vader des volks, die ten slotte den strijd door-
 zette met een handjevol visschers en boeren en met
 de burgers van een klein gedeelte der Nederland-
 sche steden en die met deze burgerlijke „gemeente”
 één werd als een vader met zijn kinderen in een
 geheel eenigen, Calvinistisch democratischen re-
 geeringsvorm, die practisch het tegengestelde was
 van de absolute monarchie van Filips.

Wij eeren hem ten slotte nog het meest als de
 Overheid, die voor de „kerke Christi” het burger-
 lijk recht van vergaderen verzekerde, tegen het
 burgerlijk onrecht, dat de kerkelijke politiek van
 „Rome” haar aandeed.

Door Willems arbeid kon de kerk weer een
 „stil en gerust leven” leiden in burgerlijk opzicht.
 Oranje heeft practisch verricht, wat de Schrift
 van de Overheden zegt: dat zij zijn tot straf der
 booze werken. Hij heeft de booze werken der In-
 quisitie en der „monarchale” politiek van Filips
 verijdeld. En dat heeft hem zijn gansche levens-
 werk en eindelijk ook het leven zelf gekost.

Neen, Oranje voerde geen „neutrale” politiek.
 Verre van dat.

Hij moge dan in zijn jeugd een „Bourgondisch
 Grand-Seigneur” geweest zijn — hij moge dan
 in 1568 in een dubbelzinnige positie tusschen de
 Consistoriën enerzijds en de Landvoogdes ander-
 zijds een dubbele rol gespeeld hebben — hij moge
 dan meermalen voor zijn politiek doel de
 kerkelijke eenheid gezocht hebben door die
 eenheid te zoeken bij Cassanders en Balduins
 „verdraagzaamheid” — hij moge dan de Gere-
 formeerde kerken met politieke bedoeling ge-
 drongen hebben tot onderteekening van de Augs-
 burgsche Confessie — hij moge dan misgetast
 hebben in zijn politiek met Anjou doordat deze
 totaal onbetrouwbaar was — hij moge dan in
 het laatste zijns levens zijn populariteit voor een
 deel hebben verloren door dezen misslag — dat
 alles en nog veel meer doet er niets aan af, dat
 de weg van Oranje daar in de historie vóór ons
 ligt als een geheel eenig voorbeeld van Chris-
 telijke politiek.

Wanneer Overheden de burgerlijke taak uit-
 voeren, die de Schrift aan de Overheden toekent,
 dan doen zij wat goed is in de oogen des Heeren,
 voorzover hun ambt betreft. De Schrift waar-
 deert dit goede ook bij heidenen. Paulus beriep
 zich op den keizer Nero. Daniël werkte samen met
 Nebucadnezar.

Maar Christelijke politiek volbrengt deze
 zelfde burgerlijke taak, om daarmee Christus te
 dienen. Dien zij als Overste van de Koningen der
 aarde erkent. En Christelijke politiek zal dan voor
 de burgerrechten van de „Kerke Christi” desnoods
 al het andere opofferen.

Tal van plaatsen uit de brieven van Oranje en
 trouwens heel zijn „weg” bewijzen, hoezeer Oranje's
 burgerlijke politiek, die recht zocht voor iederen
 Nederlander, en die de tirannie van links en rechts
 brak — hoezeer zijn politiek gedreven werd door
 de bereidheid om God te dienen in zijn roeping
 en om daarin de kerk van Christus te beschermen.

God heeft deze Christelijke politiek rijk gezegend.
 De Nederlanden zijn eeuwen lang geweest een
 toevluchtsoord voor vervolgte Christenen.

Petrus Datheus, „de principaalste Minister (pre-
 dikant) der Calvinisten”, heeft een gansch anderen
 weg bewandeld in de politiek.

„Er is een weg dien iemand recht schijnt, maar
 het laatste van dien zijn wegen des doods” —
 deze spreuk past hier wel.

Toen de Apostel Petrus in zijn groote liefde
 voor zijn Heer met het zwaard sloeg, toen scheen
 dat ook de rechte weg — maar het Woord des
 Heeren bestraft hem — en een uur later gevoelt
 Petrus zich strafbaar voor de Overheid en daarom
 is hij zó schuw in het huis van den Hoogepriester,
 dat hij, in z'n moete met z'n kwaad geweten tegen-
 over de politie, Jezus verloochent.

Petrus Datheus was in den weg van zijn kerke-
 lijk ambt zoo heerlijk begonnen. Wij eeren hem
 in dat ambt als den berijmer van den Geneefschen
 psalmbundel (die veel dichtter bij den zin der
 Schrift staat dan onze nieuwe berijming); als den
 vertaler van den Heidelbergschen Catechismus, als
 den bewerker van de Liturgie der Gereformeerde
 kerken, als den voorzitter van de synodes, als den
 vurigen prediker — in één woord: als den „princi-
 paalsten Minister der Calvinisten”, zooals een Over-
 heids-stuk van 1566 hem noemt.

Maar als hij dan op een kerkvergadering — dus
 in het ambt — een politiek voorstel doet om voor
 3600.000 goudgulden van den Koning 'trecht van
 vergaderen voor de kerk te kopen, als hij dan een
 synode presideert, waar men 't plan der Consisto-
 riën (kerkeraden) bespreekt om met dat geld een ge-
 wapend verzet tegen Filips te beginnen, als hij
 dan in deze kerkelijke positie met Oranje onder-

handelt en den Prins het bevel over het leger der
 Consistoriën opdragen wil — dan bevangt ons de
 vrees, dat Oranje zich aan deze politiek zou geven,
 die door de Schrift geoordeeld is. Zij die — als
 Petrus — met het zwaard slaan, zullen door het
 zwaard omkomen.

Het leger der Consistoriën is bij Oosterweel
 vernield.

Oranje liep gevaar. Maar de kerkelijke verdeeld-
 heid tusschen Lutherschen en Gereformeerden
 hield hem terug. Zijn politiek eischte samengaan
 van allen (zelfs van de Roomschen), die tegen de
 tirannieke Roomsche kerkelijke politiek waren. De
 Prins maakte nu de fout om deze politieke
 eenheid te willen bevestigen door een kerke-
 lijke eenheid bij de Augsburgsche Confessie te
 eischen.

Hier was Datheus in zijn recht, die fel tegen
 deze kerkelijke beginselverzwakking opkwam.

In 1572 vielen meer dan 70 steden den Prins
 toe. De geheele regeering in Holland liep in de
 war. Vele Roomsche overheidspersonen waren ge-
 vlucht — anderen bleven, doch waren niet te
 vertrouwen — de kerken moesten in vele plaatsen
 overgaan aan de Gereformeerden.

Toen benoemde Oranje Datheen tot zijn „Raad
 en Kommissaris” om in naam van den Prins
 allerwege de kerkelijke en politieke zaken te
 regelen.

Datheen heeft zich van deze taak ijverig ge-
 kweten.

Hij stond gedurig in briefwisseling met den Prins
 en met zijn broers Jan en Lodewijk en hij genoot
 zeer veel vertrouwen bij hen.

De Christelijke burgerlijke politiek van Oranje
 vond in 1576 plotseling een groote uitbreiding van
 arbeidsveld.

Niet maar enkele strooken van Holland en Zee-
 land, maar al de 17 Gewesten luisterden bij de
 Pacificatie van Gent naar den Prins. Oranje zat
 weer in de Statenvergadering te Brussel en voerde
 vandaar uit zijn oppositie tegen de Spaansche kerk-
 politiek. Meteen was bedongen, dat in de Zuidelijke
 gewesten de overwegend Roomsche bevolking
 openbare Roomsche godsdienstoefening mocht
 houden — en in Holland en Zeeland mochten zij
 besloten samenkomsten houden.

Hier was Christelijke burgerlijke politiek. Bur-
 gerrecht voor vergaderen, zoowel voor de
 ware Christ-geloovigen als voor de andere goede
 burgers.

Maar hier kwam nu de groote afwijking tusschen
 den weg van Oranje en den weg van Datheen, tus-
 schen de Christelijke burgerlijke politiek van Oranje
 en de Gereformeerde kerkelijke politiek van
 Datheen.

Onder aanvoering van Datheen werd in Gent
 telkens weer de godsdienstvrede voor de Room-
 schen, die door den Prins bezworen was, ver-
 broken. Kerken en kloosters geplunderd door brood-
 dranken „Gereformeerde politieke” soldaten. Als
 Vader Willem dan in Gent komt, is Datheus met
 zijn slecht geweten tegenover de Overheid tel-
 kens „op reis”. Wordt hij geroepen ter verant-
 wording, dan heeft hij allerlei uitvluchten. En als
 de Prins weg is, komt Datheus terug. En dan
 heet het van den preekstoel, dat Oranje „een man
 is, die de Religie zoo licht verandert als een om-
 hangsel van een kleed”, en dat hij van staet en
 nut zynen afgodt maekt”... enz.

Hier is de klassieke klacht van de ijveraars
 voor kerkelijke politiek tegen degenen, die alleen
 maar de Schrift willen gehoorzamen, die de Over-
 heid burgerlijke politiek beveelt en den Christenen
 beveelt om ook in die burgerlijke politiek den
 Heere Christus te dienen naar Zijn Woord. De
 menschen van de kerkelijke politiek vinden deze
 eenvoudige burgerlijke taak ook tegenover de
 kerk maar „wereldsch” (Doopers) of maar „neu-
 traal” (Humanisten).

De menschen, die wandelen in den weg van
 Datheen, vermoeden niet welk een vuur van ijver
 voor den Heere Christus daar kan branden in het
 hart van den Christen-Overheidspersoon bij die
 eenvoudige burgerlijke taak der Overheid —
 en zij beseffen niet hoe zulke politiek de burger-
 rechten der kerke Christi beschermt en hoe hun
 politiek de kerk bedreigt, omdat zij onder het
 cordeel van Jezus' woord tot Petrus ligt.

Waar Datheen heeft geijverd voor de „ware Ge-
 reformeerde Religie” en waar hij met de politie
 de „valsche Godsdienst” heeft „uitgerooid”, daar
 is de kerk verwoest — het laatste van den weg
 van Datheen, dat waren wegen des doods voor
 de kerk. Ook voor hem zelf. Als vergeten ambte-
 loos burger stierf hij in Elbing (Oost-Pruisen).

Men noemt Prins Willem vaak „gematigd” tegen-
 over den ijveraar Datheen en tegenover de Room-
 schen, die de Roomsche kerkelijke politiek (even-
 zeer de weg van Datheus!) dreven. Maar is de
 Prins gematigd geweest in arbeid en moete, in
 waken en bidden, in worstelen en lijden, in liefde

en zorge

de burg

Neen,

politiek,

rechten

niet als

geest —

dat den

tegenove

nauwelij

Er is

van Ora

En een

verkoren

„laatste

En

„neutraal

„ijver”

Maar 't

het ooc

Overheid

rijk, dat

Bigghe

Enkele z

Le na

zinnepre

ling, eer

nig uit

Remb

bare beg

licht en

greep w

bij uitn

Maar

der dan

vraagt t

het taal

't is l

de wijze

lijk noo

Juist

deze pr

tische d

de gebo

geen m

de gees

flet en

volksgee

Ik wij

Het w

waarvan

het was

Er wa

die moe

de figu

dat het

sterkt, v

Naast

nadert

noemt,

court, d

een fei

voorstel

Een

hieronde

voor, n

doeling

Verbond

De in

bond a

zak en

den; he

hadden

laimont

„Naye

que de

het zijn

delaars'

schrift

fidèle

We v

die we

De be

de linte

quillis i

baren”.

In i

In a